

تاریخ: ۲۰۲۴/۰۴/۱۰

بخش: تجارت داخلی و خارجی

نویسنده: سیدعظیم حسینی

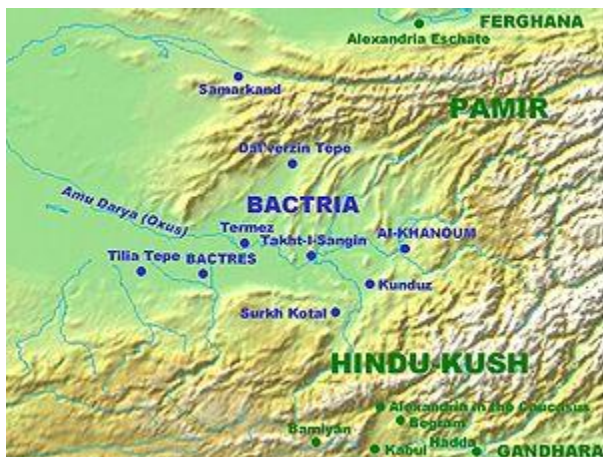
معلومات پیرامون بندر آی خانم، ولایت تخار در قاموس کبیر افغانستان

بندر آیخانم در ولسوالی دشت قلعه ولایت تخار افغانستان در نزدیکی شهر آی خانم موقعیت دارد. بندر آیخانم در مرز میان افغانستان و تاجکستان است که مردم واردات و صادرات خود را از این بندر انجام میدهند.

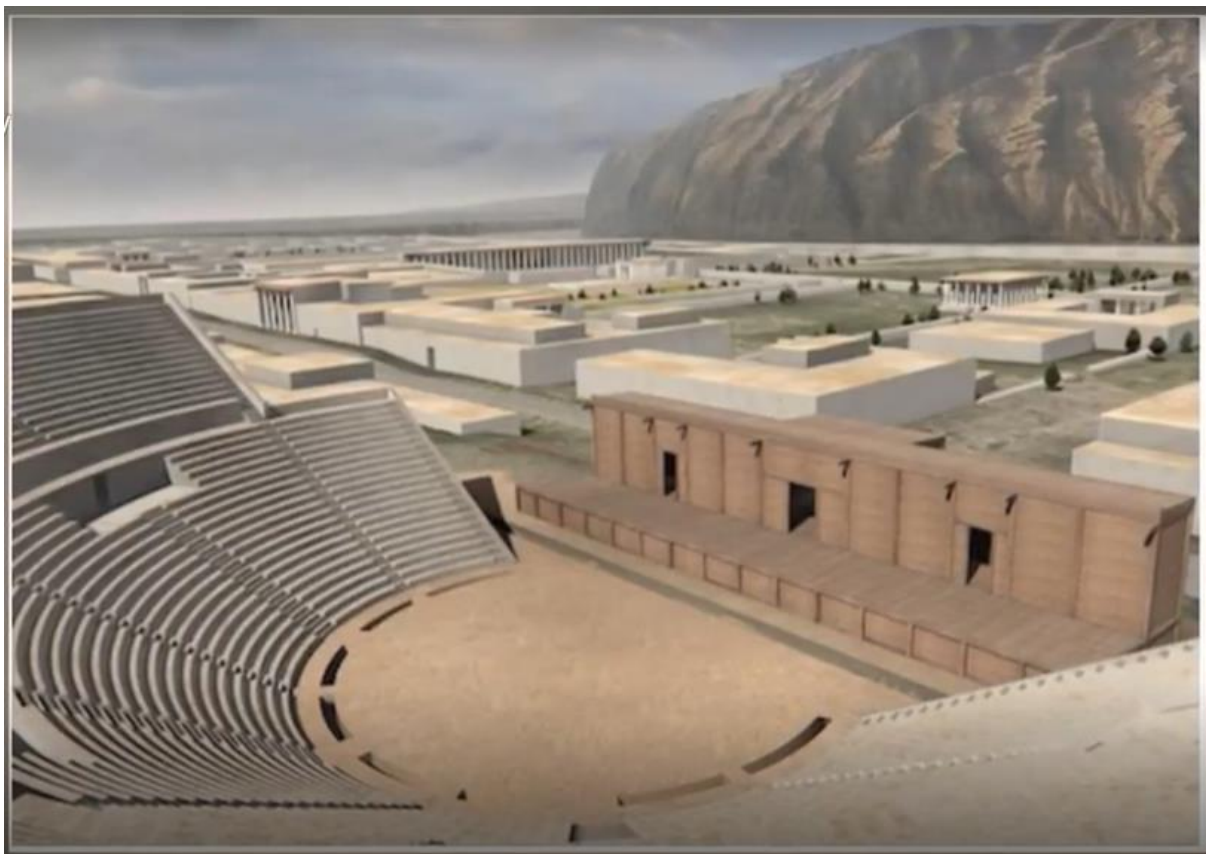
شهر آی خانم یکی از روستا های تاریخی ولایت تخار میباشد. آیخانم یا ماه بانو نام یک پایگاه باستانی و تپه نسبتاً همواری بر بالای بلندی ها و در تقاطع رود آمودریا و دریای کوچک در شمال افغانستان است.

«نوشته های کالسیک تاریخنگاران روم و یونانیان قدیم پخش فرهنگ هلنیستیک را تا سواحل رود آکسوس (Oxus) آمو دریا و دامن کهساران اندیکس (Indicus) هندوکش گواهی میداد، اما دسترسی پژوهشگران اروپایی در افغانستان محدود بود، تا اینکه در سال ۱۸۳۸ میلادی شاه شجاع توسط قوای بریتانیا در کابل نصب شد و زمینه تحقیق تا اندازه فراهم گردید. چارلس میسن Charles Manson گزارشگر و سیاح بریتانیوی نخستین کسی بود که سکه های شاهان یونان باختری را از شمال افغانستان کشف کرد. متعاقباً جان وود John Wood باستانشناس انگلیس در جستجوی شهر گمشده یونانی در باختر برآمد و سفری بشمال افغانستان نمود، اما هیچ نشانه از آن شهر تاریخی نیافت. در سالهای ۱۹۲۴ تا ۱۹۲۵ الفرد فوشه باستانشناس معروف فرانسوی به اجازه رسمی شاه امان الله، سفری به بلخ و اطراف آن کرد، ولی سفر او هم نتیجه مثبتی نداد. سپس در سال ۱۹۲۶ جولیس بوردو Jules Barthou باستانشناس دیگری از کشور فرانسه برای یافتن این شهر تلاشهای فراوانی کرد اما او هم نتوانست که این شهر افسانوی را پیدا کند. در سال

۱۹۶۴ هنگامیکه محمد ظاهرشاه پادشاه فقید افغانستان در ولایت تخار در کنار دریای کوکچه مشغول شکار بود به سر ستونی های مرمرینی برخورد که سبک یونانی داشت . عکسهای از آن برداشت و در اختیار باستانشناسان افغان و فرانسوی قرارداد. همان بود که حفریات تاریخی در قریه کوچک آی خانم آغاز گردید و بدین ترتیب شهر افسانوی ایکه همه در جستجویش بودند، بصورت تصادفی کشف شد . در اثر تحقیقاتی که در آی خانم صورت گرفت، عده از باستانشناسان فرانسوی به این نظر رسیدند که این شهر باید چندی بعد از مرگ اسکندر در کنار رود آمو و دریای کوکچه در قرن سوم ق.م. اعمار گردیده باشد. ازینرو اسکندریه ای نیست که همه فکر میکردند در جوار رود آمو

به امر وی اعمار گردیده، اما برخی از دانشمندان این نظر را رد نموده و پس از مطالعه اسناد تاریخی کهن به این نتیجه رسیدند که این شهر تاریخی همان اسکندریه ایست که اسکندر در قرن چهارم ق.م اساس آنرا گزارده، در قرن سوم ق.م انتاکیوس پسر سلوکیوس جنرال اسکندر در آن تعمیراتی نموده و در قرن دوم ق.م اکروتیدیس Eucratides شاه یونان باختری آنرا به شهر آبادانی تبدیل نموده که بنام وی بنام شهر اکراتیه Eucratideia اکراتییدیا یاد گردیده . شهر اکراتیه به تلفظ شرقی و اکراتییدیا به تلفظ یونانی که امروز بنام محلی آن « آی خانم » در زبان ازبکی بمعنی مه بانو مشهور است، بشکل مثلث گونه ای در میان رود زرافشان کوکچه و دریای پنج دربخش شرقی آمو دریا قرار دارد و بگمان اغلب شهر تجارتی مهمی در میان ایالات غربی چین و شهر زریاسپه یا بلخ در سرزمین باختر بوده است.» حامد نوید / تاریخ، بخش: ابدات تاریخی

نقشه شهر آی خانم:

آثار و بناهای بی شماری بدست آمده از آی خانم نشان می‌دهد که فرهنگ بالای هلنیستی، همراه با تأثیرات شرقی دارد. «این شهر دارای تمام ویژگی‌های مشخصه یک شهر هلنیستی، با یک تئاتر یونانی، سالون ورزشی و برخی از خانه‌های یونانی با حیات‌های ستون دار است.» به طور کلی، آی خانم شهر بسیار مهم دولت یونانی بلخ با ۱/۵ کیلومتر مربع وسعت، مشخصه امپراتوری سلوکیان و سپس پادشاهی یونان و باختری را داشت. به نظر می‌رسد این شهر، تقریباً در زمان مرگ پادشاه یونانی باختر ایوکراتید در حدود ۱۴۵ سال قبل از میلاد، ویران شده‌است و دیگر هرگز ساخته

آی خانم ممکن است شهری باشد که در آن ایوکرانید توسط دمیتروس، قبل از موفق شدن به فرار و فتح هند، محاصره شده باشد. (جونیانوس جاستینوس)

معماری

سر ستون کاخ آی خانم که نشان دهنده معماری بلخ یونانی آن است. مأموریت حفاری آی خانم سازه‌های مختلفی را کشف کرد، برخی از آنها کاملاً هلنیستی و برخی دیگر از عناصر تلفیقی معماری بلخ و یونان هستند.

سکه پادشاه یونانی بلخ با خدایان هندو.

چندین اثر باستانی هندی در میان بقایای باستان‌شناسی آی خانم بدست آمده‌است مانند یک صفحه روایی ساخته شده از پوسته مثبت کاری با مواد و رنگ‌های مختلف، که تصور می‌شود اسطوره هندی کونتا را به تصویر کشیده‌است.

آی خانم در شرق باختر و سر راه دروازه امپراطوری مائوریا هند موقعیت داشت. انتخاب این مکان برای بنیانگذاری یک شهر احتمالاً عوامل مختلفی داشت. اینجا منطقه ای بود که توسط آمودریا آبیاری می‌شد، دارای پتانسیل کشاورزی غنی بود، از لحاظ دفاعی در تقاطع دو دریای آمو و کوکچه قرار گرفته بود، دارای منابع معدنی فراوان به ویژه « یاقوت»، در بدخشان و طلا در کوه‌های هندوکش بود، واقع شدن آن در محل اتصال بین قلمرو باختر و سرزمین‌های عشایری در شمال، که در نهایت امکان دسترسی به تجارت با تمدن چین را فراهم کرد. سرانجام، آی خانم در آستانه هند باستان واقع شده بود و به آن امکان تعامل مستقیم با شبه قاره هند را می‌داد.

کارگران بندرآی خانم مصروف تخلیه کشتی واصله از جانب تاجکستان میباشند

طبیعت زیبای آی خانم